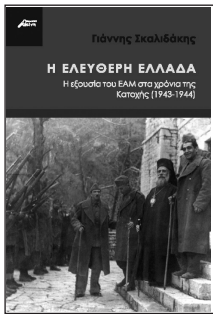

να αναρωτιέται, να φαντάζεται περί τίνος πρόκειται και να του κεντρίζει το ενδιαφέρον να ανακαλύψει απαντήσεις.

Θα μπορούσε άτυπα και εθιμικά, ετήσια και πάντως ανά δεκαετία, οι φορείς, τα ερευνητικά κέντρα των ιδρυμάτων να μπαίνουν στην διαδικασία αποτίμησης των έργων, των σκέψεων, των ζυμώσεων και προσπαθειών που ευοδώθηκαν ή δεν κατάφεραν να υλοποιηθούν, να παρουσιάζονται οι δυσκολίες και τα εμπόδια που στάθηκαν στον δρόμο των στόχων, τα αγκάθια που ματώνουν τον μόχθο και να ακολουθεί η επαναξιολόγηση της πορείας της δεκαετίας. Εθιμικά στην αρχή, γιατί αν θεσμοθετηθεί διατρέχει κινδύνους. Εκείνον της επιφανειακής αποτίμησης, τον άλλο της πλασματικής, ή πάλι εκείνον της υποβάθμισης του επιβεβλημένου από τα ψηλά κλιμάκια τα οποία δεν εμπιστευόμαστε για τον τρόπο που λαμβάνουν τις αποφάσεις τους και τον τρόπο που αξιοποιούν τα δηλωμένα αποτελέσματα της συλλογικής και ατομικής εργασίας.

Κλείνοντας το εισαγωγικό του ο Νίκος Καραπιδάκης προαναγγέλλει την προετοιμασία ενός δεύτερου τόμου μέσα από τον οποίο θα κοινοποιηθεί και θα προβληθεί το έργο και η ξεχωριστή ιστορία των αρχείων της περιφέρειας.

ΚΡΑΤΟΣ ΕΝ ΚΡΑΤΕΙ: ΜΙΑ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑ ΤΗΣ ΚΑΤΕΧΟΜΕΝΗΣ ΧΩΡΑΣ

ΧΡΙΣΤΟΣ ΜΑΗΣ

Για το βιβλίο:

Γιάννης Σκαλιδάκης, *Η Ελεύθερη Ελλάδα: η εξουσία του ΕΑΜ στα χρόνια της Κατοχής (1943-1944)*, Αθήνα, Ασίνη 2014, 413 σ.

Η ιστοριογραφία της δεκαετίας του '40, μετά από επίπονες προσπάθειες του λεγόμενου νέου κύματος ιστορικών, κινδύνευε να παγιωθεί ως μια στατιστική πτωματολογία, όπου στο επίκεντρο των όποιων ερευνών δεν υπήρχε άλλο επίδικο παρά η ποσοτικοποίηση της βίας, και η απόδειξη του ποιος εκ των πολιτικών αντιπάλων υπήρξε ο μεγαλύτερος θύτης. Προηγήθηκε βέβαια μια περίοδος όπου κυριαρχούσε μια αυστηρά πολιτική ή στρατιω-

Ο Χρίστος Μάης είναι υποψήφιος διδάκτωρ πολιτισμικών σπουδών στο Πανεπιστήμιο Leiden.

τική ιστορία της περιόδου, καθορισμένη από ηρωικές ή προδοτικές μορφές. Παρά τη διύλιση του κώνωπα, και παρότι ίσως είναι θεωρητικά η πιο μελετημένη περίοδος της ελληνικής ιστορίας, ουσιαστικές πτυχές της περιόδου παρέμεναν ανεξερεύνητες μέχρι πρόσφατα. Κι αυτό, χωρίς προφανώς να αγνοούμε ή να παραγνωρίζουμε σημαντικές δουλειές πάνω στο θέμα (λ.χ. των Π. Βόγλη, Γ. Μαργαρίτη, Π. Παπαστράτη, Χ. Φλάισερ), που ποσοτικά τουλάχιστον αποτελούν την εξαίρεση κι όχι τον κανόνα.

Τα τελευταία χρόνια, έχουν αρχίσει να παρουσιάζονται δουλειές νεότερων ιστορικών, οι οποίες έρχονται να ταραξουν τα λιμνάζοντα, ιστοριογραφικά, νερά της μελέτης της δεκαετίας του '40, ανανεώνοντας το ενδιαφέρον για την περίοδο. Θα επιχειρηθεί εδώ η παρουσίαση ενός εξ αυτών, του ιστορικού Γιάννη Σκαλιδάκη, με τίτλο, *Η Ελεύθερη Ελλάδα: η εξουσία του ΕΑΜ στα χρόνια της Κατοχής (1943-1944)*. Πρόκειται για μια από τις πρόσφατες εκδόσεις του ποιοτικού εκδοτικού οίκου Ασίνη που σε δύσκολες για το εκδοτικό τοπίο, και όχι μόνο, περιόδους, επιμένει να εκδίδει μη «ευπώλητα» βιβλία. Πρόκειται για μια αρκετά επεξεργασμένη μορφή της διδακτορικής διατριβής του Σκαλιδάκη, η οποία εκπονήθηκε στο Τμήμα Πολιτικών Επιστημών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης υπό την επίβλεψη του Γιώργου Μαργαρίτη, και η οποία βραβεύτηκε το 2012 από το Ίδρυμα Βασιλικής και Όλγας Σταυροπούλου.

Το βιβλίο μετά τη σύντομη εισαγωγή του συγγραφέα ξεκινά με ένα εισαγωγικό σημείωμα του Γιώργου Μαργαρίτη, ο οποίος επιχειρεί να εντάξει τον αναγνώστη τόσο στην προβληματική της ανάπτυξης ή μη της Αντίστασης κατά τη διάρκεια των δύο παγκοσμίων πολέμων όσο και στην οπτική της ανάπτυξης της ελληνικής αντίστασης και της ΠΕΕΑ (Πολιτικής Επιτροπής Εθνικής Απελευθέρωσης) στις ιδιαίτερες οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες της χώρας. Επιμένει στη συνθετότητα της διαδικασίας δημιουργίας της Ελεύθερης Ελλάδας ενάντια σε αντιλήψεις που την αποδίδουν σε κάποιου τύπου σχέδιο ή βολонταρισμό του ΕΑΜ ή του ΚΚΕ.

Ο συγγραφέας ξεκινάει το αφήγημά του παρουσιάζοντας την κατάσταση στην κατοχική Ελλάδα, τα σχέδια της ναζιστικής Γερμανίας για τη χώρα, τη στάση των υπολοίπων κατακτητών αλλά και των... συμμάχων και τη διαμόρφωση της παραγωγής και της οικονομίας εν γένει, κατά την περίοδο αυτή. Πιο αναλυτική παρουσίαση της οικονομίας επί κατοχής γίνεται τόσο στο τρίτο όσο και στο πέμπτο κεφάλαιο μιας και ουσιαστικό σημείο διερεύνησης του συγγραφέα αποτελεί η «οικονομία του πολέμου». Εδώ θα πρέπει να αναφέρουμε πως είναι αξιοσημείωτη και τολμηρή η επεξεργασία, παράθεση και ανάλυση οικονομικών στοιχείων από έναν νέο ιστορικό χωρίς εξειδίκευση στον τομέα της οικονομικής ιστορίας. Οι ανταγωνιστικές οικονομικές σχέσεις που αναπτύσσονται, με τους μαυραγορίτες και τον λιμό στις πόλεις, τις ανταλλαγές προϊόντων και την προστασία της παραγωγής από τον ΕΛΑΣ στην Ελεύθερη Ελλάδα, αποτελούν εάν όχι απόδειξη, πάντως ισχυρή ένδειξη τόσο για τους λόγους ανάπτυξης των ΕΑΜ και ΕΛΑΣ όσο και των κοινωνικών και πολιτικών συμμαχιών που αναπτύχθηκαν κατά τη διάρκεια του πολέμου. Μάλιστα η εγχώρια αγροτική οικονομία υπήρξε παράγοντας ανάπτυξης του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ και της ΠΕΕΑ κι εκεί επικέντρωσαν οι ναζιστικές δυνάμεις τα χτυπήματά τους μετά την απόσυρση των Ιταλών προκειμένου να επιφέρουν πλήγματα στις δυνάμεις της Αντίστασης.

Η ίδρυση της ΠΕΕΑ, της γνωστής ως «Κυβέρνησης του Βουνού», αναδεικνύεται ως ανάγκη αλλά και επιστέγασμα των μέχρι τότε προσπαθειών της αντιπαράθεσης μεταξύ των αντιστασιακών δυνάμεων και των δυνάμεων του Άξονα (όπως και των ντόπιων συμμάχων τους, ταγματασφαλιτών και μαυραγοριτών), σε

στρατιωτικό, οικονομικό και πολιτικό επίπεδο. Προτού προχωρήσει στην ίδρυση και τη δράση της ΠΕΕΑ, ο Σκαλιδάκης μας παρουσιάζει την πολιτική εξουσία του ΕΑΜ, αλλά και του ΕΛΑΣ, δυο φορείς που άσκησαν και (αυτο)διοικητικές πολιτικές. Ο συγγραφέας εγγράφει το όλο εγχείρημα της Ελεύθερης Ελλάδας στο γενικότερο κοινωνικο-πολιτικό πλαίσιο, λαμβάνει δηλαδή υπόψη τόσο την πολιτική των δυνάμεων που συγκροτούν την ΠΕΕΑ όσο και αυτή των Άγγλων και των προπολεμικών κοινωνικο-πολιτικών δυνάμεων οι οποίες εκφράζονται πολιτικά μέσα από την κυβέρνηση του Καΐρου. Η προσπάθεια οικοδόμησης τόσο κοινωνικών συμμαχιών και μάλιστα με θεωρητικά δύσκολες κοινωνικές ομάδες όπως οι στρατιωτικοί, όσο και συγκρότησης θεσμών με φόντο τη ρήξη με τους αυτοεξόριστους του Καΐρου, σε τομείς όπως της παιδείας, της αυτοδιοίκησης ή της οικονομίας απασχολούν τον συγγραφέα. Στη διαδικασία πραγμάτευσης με τα ζητήματα αυτά, όπως και στο σύνολο του βιβλίου, χρησιμοποιεί αρχειακές πηγές και πρωτογενές υλικό εν γένει, αξιοποιώντας πα-

ράλληλα τη διαθέσιμη βιβλιογραφία. Τέλος, αναφέρεται στην μετα-κατοχική Ελλάδα, το εγχείρημα της ΠΕΕΑ και πως αυτό εξαπλώνεται στις πόλεις, αλλά και την οικονομική της πρόταση για την επόμενη μέρα.

Μετά το πέρας του κειμένου, παρατίθενται έργα του ζωγράφου Βάλια Σεμερτζίδη, φωτογραφίες από ομόλογα, χαρτονομίσματα, αλλά και εθνοσυμβούλους, εφημερίδες και χάρτες, όλα ενδεικτικά σε σχέση με το περιεχόμενο του βιβλίου. Αρκετά ενδιαφέρον και πιθανώς χρήσιμο για νέους ερευνητές είναι το εκτεταμένο παράρτημα του βιβλίου με βιογραφικά σημειώματα των μελών του Εθνικού Συμβουλίου.

Η αξιοσημείωτη προσπάθεια του Σκαλιδάκη να παρουσιάσει την Ελεύθερη Ελλάδα υπό το πρίσμα της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής ιστορίας, αποτελεί ένα πολύτιμο εγχειρίδιο τόσο για τους μελετητές της περιόδου όσο και για όσους ενδιαφέρονται για ιστορικά ζητήματα, όπως η δεκαετία του '40.

